

УКРАЇНСЬКА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА в 2008 році

Стаття присвячена зовнішньополітичній діяльності України протягом 2008 року. Зокрема розглянутий вплив внутрішніх чинників на зовнішню політику, окреслені основні напрямки зовнішньої політики, доведено пріоритетність європейського та євроатлантичного вектора вітчизняної зовнішньої політики.

В основі зовнішньої політики мають лежати національні інтереси та стратегічні пріоритети України, а не забезпечення групових чи особистих інтересів. За висловом першого міністра закордонних справ Української Народної Республіки Шульгіна, «зовнішня політика України має бути не просхідною, не прозахідною, а проукраїнською». Тобто головним пріоритетом вітчизняної зовнішньої політики мав бути український національний інтерес. Зовнішня політика України покликана реалізовувати національні інтереси, бути одним з інструментів самоствердження української нації. Протягом всього 2008 року в Україні поглиблювався системний конфлікт між державою і суспільством, між державою і людиною. Державна влада виявляла свою неефективність. Це не могло не відбитися на зовнішньополітичному курсі. Передусім потребувала змін парадигма стосунків між державою і суспільством.

Сучасна українська зовнішня політика продовжує привертати увагу дослідників. Проте поточний аналіз подій останнього року майже відсутній [1], [2].

Метою запропонованої статті є огляд зовнішньополітичних кроків України протягом 2008 року. Здійснення означеної мети обумовило виконання наступних завдань:

- виявлення впливів внутрішніх чинників на зовнішню політику;
- розгляд основних напрямів зовнішньої політики;
- доведення збереження пріоритетності європейського та євроатлантичного вектора зовнішньої політики.

Реалізація визначених мети та завдань здійснювалася за допомогою передусім офіційних документів [3-6].

Зовнішня політика України вже давно стала заручницею кризових внутрішньополітичних процесів. Хоча на початку року існувало сподівання, що нарешті вдалося подолати суперечності щодо зовнішньої політики між президентом, парламентом та урядом. Втім цього не сталося. Політична боротьба в середині держави кардинально ускладнювала здійснення стабільної та ефективної зовнішньої політики, ослаблювала позиції країни на ключових напрямках. Переконливість і вагомість проголошених стратегічних пріоритетів постійно дискредитовувалася. Принаймні європейська та євроатлантична інтеграція, партнерство із США в теперішній інтерпретації викликали резонні сумніви у наших партнерів. Протягом всього 2008 року було важко говорити про активну й ефективну зовнішньополітичну лінію. Втім дотримання певних принципів і правил сприяло збереженню здобутих позицій України на міжнародній арені. Вдалося, в цілому, запобігти наростанню ревізійністських настроїв щодо ключових зовнішньополітичних пріоритетів. Водночас зовнішньополітичні заяви провідних українських політиків протягом 2008 року свідчили, що в Україні не все гаразд із зовнішньополітичними пріоритетами. В керівництві зовнішньою політикою на підставі наявності кількох владних центрів допущено

чимало прорахунків. Про це, особливо, свідчили оцінки російсько-грузинської війни та її наслідків. Найбільш впливовим інститутом формування зовнішньополітичного курсу України, й це відповідає конституційним засадам, залишався президент України (87 % експертів), а також його секретаріат та вузьке неформальне коло осіб навколо президента (табл. 1)¹. Зросла порівняно з 2007 р. впливовість зовнішньополітичного відомства (на це вказують 41 % експертів, + 15 %), яке докладало значні зусилля для реалізації курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію України, незважаючи на відомі перешкоди як внутрішнього, так і зовнішнього походження. Роль уряду була втричі менш ваговою, ніж президента, а діяльності прем'єр-міністра був властивий спорадичний характер, хоча вона з'являлася, зокрема в Брюсселі, набагато частіше, ніж її попередники. Рада національної безпеки і оборони не перетворилася на паралельний інститут зовнішньої політики, хоча президент покладав на її секретаря та її заступника (за сумісництвом – посла в Російській Федерації) функції лідера в українсько-російських відносинах. Вплив Верховної Ради на міжнародні події, на думку опитаних, практично був відсутній, і це, як і ігнорування позиції громадянського суспільства, не може бути визнано продуктивною практикою.

Таблиця 1 – Які інститути та групи еліт всередині України мають найбільший вплив на зовнішню політику України? (сума відсотків більше 100, оскільки експерти могли обрати до трьох варіантів)

	Грудень 2008	Грудень 2007	
Президент України та його секретаріат	87 %	88,2 %	
Вузьке неформальне коло осіб навколо Президента	48,1 %	33,3 %	+14,8
Міністерство закордонних справ	40,7 %	25,5 %	+15,2
Керівництво кабінету міністрів	31,5 %	52,9 %	- 21,4
Фінансово-промислові групи	24,1 %	35,3 %	- 11,2
Рада національної безпеки та оборони	14,8 %	5,9 %	- 8,9
Верховна Рада України	1,8 %	7,8 %	- 6
Регіональні лідери	0	3,9 %	
Незалежні аналітики, експерти, журналісти	0	3,9 %	
Ніхто з перелічених	3,7 %	3,9 %	

На формування політики України в 2008 р. надзвичайно великий вплив справляли зовнішні чинники (рис. 1) – насамперед РФ та США, а роль ЄС значно зменшилася. У 2007 р. європейські структури виявляли бажання активно залучатися до перебігу політичної кризи в Україні, яка завершилася достроковими виборами та приходом до влади уряду БЮТ – НУНС. У 2008 р. діалог з ЄС концентрувався навколо нової посиленої угоди про співробітництво, яка має визначити формат відносин на перспективу.

¹ Даний аналіз базується на результатах опитувань експертів, проведених у грудні 2007 р. та грудні 2008 р. за стандартною методикою серед чотирьох груп осіб, причетних до аналізу, планування, експертизи зовнішньої та безпекової політики України та прийняття політичних рішень (працівники органів державної влади й державних аналітичних структур, військова еліта, фахівці неурядових організацій, журналісти). До кожного опитування було залучено понад 50 осіб. Керівник проекту – О. Потехін, зібрання та обробка даних – Н. Пархоменко.

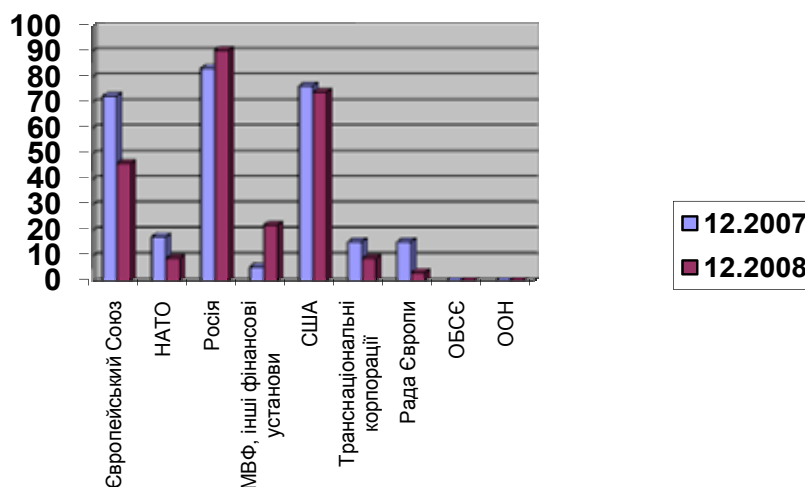

Рисунок 1 – Вплив зарубіжних партнерів на прийняття рішень в Україні

Європейська інтеграція. Приєднання до СОТ. Протягом всього року тривали переговори з Європейськими комісіями щодо укладання нової угоди з Європейським Союзом. Причому погодження позицій про те, що майбутня угода має бути угодою про асоціацію, є результатом не суті політичних зусиль, а скоріше рівня глибини секторального співробітництва. Українське суспільство вже не чекало якихось сигналів про майбутнє членство, що було абсолютно виправданим. Україна впевнено доводила доречність залучення громадськості до моніторингу переговорного процесу. Певною мірою це було зразком для Європейського Союзу. Наприклад, інструкції делегації Європейських комісій виключали можливість введення до майбутньої угоди положення про перспективу членства України в ЄС. Це явно суперечило позиції громадської думки в країнах Унії (понад половина громадян країн ЄС підтримувала Україну в її європейських прагненнях) і навіть резолюціям Європейського парламенту. Протягом року відбулося 5 раундів консультацій з делегацією Європейської комісії щодо нової посиленої угоди. У спільній Заяві щодо Угоди про асоціацію, прийнятій під час Паризького саміту Україна-ЄС у вересні 2008 року, було відзначено, що після ухвалення у 2005 році Плану дій Україна-ЄС партнерство між Європейським Союзом і Україною істотно поглибилося у всіх сферах, що становлять спільний інтерес: співробітництві у зовнішній політиці та врегулюванні криз, економічній та енергетичній співпраці, співробітництві у галузі юстиції, свободи та безпеки, у тому числі візовій політиці, та у багатьох інших сферах. Вперше було визнано, що Україна як європейська держава поділяє з країнами Європейського Союзу спільну історію та спільні цінності. На саміті було констатовано, що нова угода між Європейським Союзом і Україною буде угодою про асоціацію, яка залишає відкритим шлях для подальшого прогресивного розвитку у відносинах між Україною та ЄС. Європейський Союз визнає європейські устремління України і вітає її європейський вибір. Поступове зближення України та ЄС у політичній, економічній та правовій галузях сприятиме подальшому прогресу у відносинах України та ЄС. Угода про асоціацію оновить наші спільні інституційні рамки, сприятиме поглибленню наших відносин у всіх галузях, посилить політичну асоціацію та економічну інтеграцію між Україною і Європейським Союзом на основі взаємних прав та обов'язків. Вона створить міцну основу для подальшого зближення між Україною та ЄС у зовнішній політиці та безпеці, включаючи повагу до забезпечення принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів. Україна та ЄС в оперативному порядку реагуватимуть

на виклики цим принципам на всіх відповідних рівнях політичного діалогу, включаючи міністерський рівень. Створення всебічної та поглибленої зони вільної торгівлі з масштабним сегментом наближення регуляторного законодавства України до стандартів ЄС сприятиме поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС. Угода про асоціацію також посилить співробітництво з широкого кола питань у сфері юстиції, свободи та безпеки, включаючи міграційні питання. Беручи до уваги значний прогрес у переговорному процесі та з метою підготовки до виконання Угоди про асоціацію, лідери оптимістично підкреслили важливість підготовки нового практичного інструменту, який замінить План дій у березні 2009 року [7]. Під час десятого раунду переговорів у листопаді 2008 року сторони погодили більшість положень Угоди, що стосуються преамбули, а також розділу, присвяченого інституційним рамкам відносин. Для досягнення цілей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС делегації домовилися створити спільні структури – Раду з питань асоціації, Комітет з питань асоціації, Парламентський Комітет асоціації, а також проводити щорічні саміти. Крім цього, домовлено створити форум для співпраці між громадянським суспільством України та ЄС. Сторони погодилися з необхідністю інтенсифікувати переговорний процес щодо Зони вільної торгівлі (ЗВТ) та секторальних питань у рамках відповідних робочих груп [8]. Водночас Україна уважно стежила за процесом обговорення в рамках ЄС концепції так званого «східного партнерства». Поява такої ініціативи з усією очевидністю свідчила про необхідність вироблення з боку ЄС дієвого східного виміру власної політики. Україна, з одного боку, вітала зусилля, спрямовані на пошук нових рамок відносин між Європейським Союзом та іншими європейськими країнами, що відповідали б реальному рівню їхніх взаємин, а також враховували б стратегічне бачення цими державами кінцевої мети інтеграції з ЄС. Проте вказувалося, що ініціатива так званого «східного партнерства» повинна передбачати надання чіткої перспективи членства в ЄС європейським сусідам ЄС, які конкретними діями і реальними досягненнями доводять серйозність своїх євроінтеграційних амбіцій. Ініціативи, що обговорюються всередині ЄС, мають передбачати додаткові заходи та адекватні інструменти, які б суттєво посилювали існуючі двосторонні рамки співробітництва, сприяли успішному виконанню завдань на шляху інтеграції України в ЄС.

Завершення процесу вступу України до СОТ також відкрило шлях для започаткування переговорів щодо створення поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі як важливого елементу нової посиленої угоди з Європейським Союзом. Проте позитивні очікування, пов'язані з членством у Світовій організації торгівлі, здебільшого не виправдалися. Експерти досить скептично оцінюють використання Україною можливостей, наданих вступом до СОТ, хоча кожний четвертий вважає, що про це зарано говорити – наслідки ще не проявилися повною мірою (табл. 2).

Таблиця 2 – Вступ України до Світової організації торгівлі

	Чи відповідає національним інтересам України вступ до Світової організації торгівлі?	Чи використала Україна можливості, надані вступом до Світової організації торгівлі?
	2007	2008
Так	80,4	5,5
Скоріше так, ніж ні	11,8	3,7
Скоріше ні, ніж так	3,9	55,5
Ні	3,9	11,1
Важко сказати	0	24,1

Відносини з Північноатлантичним альянсом. Безумовно, що Україна виросла з існуючого формату співпраці з Альянсом. Рамки інтенсифікованого діалогу для нас були вже затісні. Україна об'єктивно готова підняти рівень взаємодії з НАТО до Плану дій щодо членства. Це стало б логічним кроком, що відповідав би реальному стану та глибині нашого особливого партнерства з цим клубом. Для України запрошення до ПДЧ – це ще й питання серйозності намірів української влади реформувати державу згідно з найвищими європейськими стандартами. Адже ПДЧ на 90 відсотків є планом реформування української політичної, економічної, соціальної систем. І лише 10 відсотків припадає на безпекові, військові, ресурсні та правові питання. Проте «лист трьох» від початку 2008 року активізував противників західного вектора розвитку України, зокрема надання Україні Плану дій для членства в НАТО на саміті Північноатлантичного союзу в Бухаресті. Втім, дивно повелася керівник уряду, Юлія Тимошенко намагалася всіляко уникати публічних виловлювань щодо Плану дій для членства і євроатлантичного курсу України, певно керуючись вузькополітичними міркуваннями. Хоча це не завадило посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу з широкого кола питань співробітництва України з НАТО. Наприкінці травня Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову програму інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції на 2008 – 2011 роки. Варто згадати, що концепція цієї програми була підписана ще в листопаді 2007 року Віктором Януковичем. Імплементация цієї програми з виділенням адекватних ресурсів зробить внесок у покращення сприйняття НАТО [9]. 2008 року інформаційна робота з українцями щодо НАТО нарешті якісно поліпшилася. До процесу інформаційної роботи долучається дедалі більше державних органів влади.

Оптимістичні очікування рішень Бухарестського саміту Альянсу, як і грудневої зустрічі міністрів закордонних справ, не виправдалися. Хоча об'єктивно такі сподівання, враховуючи зовнішні та внутрішні чинники, були практично безпідставні. Проте в Заключній декларації Бухарестського саміту заявилося ексклюзивне для НАТО положення, що країна, яка навіть не отримала ПДЧ, стане членом Альянсу. Мало місце бажання надалі зміцнювати політичний діалог та практичне співробітництво між Україною та Альянсом, що сприятиме продовженню демократичної трансформації України, досягненню цілей реформ та виконанню її міжнародних зобов'язань [10]. Під час засідання Північноатлантичної ради 2 – 3 грудня 2008 р. були підтверджені всі елементи рішень щодо України, прийняті главами держав та урядів країн-членів НАТО в Бухаресті. Відзначено, що Україна досягла прогресу, проте ще залишилося багато роботи, яку необхідно зробити. Тому прийнято рішення надавати й надалі допомогу Україні у впровадженні необхідних реформ на шляху членства в НАТО. В заяві головуєчого Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ було зазначено, що міністри закордонних справ країн-членів НАТО вирішили доповнити, разом зі своїми українськими партнерами, Хартію про Особливе партнерство між Україною та НАТО, щоб відобразити цю центральну роль Комісії Україна-НАТО. Вони також вирішили посилити Центр інформації та документації НАТО та Офіс зв'язку НАТО в Києві. Нарешті, без упередження щодо подальших рішень, що повинні бути прийняті з питання ПДЧ, вони домовилися про те, що, з метою надання допомоги Україні у просуванні її реформ, у рамках Комісії Україна-НАТО буде розроблено Річну національну програму, перегляд якої буде здійснюватися союзниками щорічно [11]. Проте відкритим залишилося питання щодо зовнішнього контролю за виконанням національних програм з боку Альянсу.

Двосторонні відносини. Пріоритети українсько-американського співробітництва. В останній рік свого другого президентського терміну Джордж Буш вперше відвідав Україну. Як важливі друзі та стратегічні партнери, США та Україна тісно співпрацюють з широкого спектра питань, які становлять взаємний інтерес. Ця співпраця заснована на

спільних цінностях та взаємних інтересах, включаючи поширення економічної свободи та демократії, забезпечення безпеки, посилення верховенства права, сприяння інноваціям та технологічному розвитку, розвиток системи охорони здоров'я. Сполучені Штати в підписаній навесні «Дорожній карті» двосторонніх відносин пообіцяли інтенсифікувати енергетичний діалог, в тому числі в рамках Двосторонньої робочої групи з питань енергетичної безпеки. Розглянуто можливість започаткування тристороннього діалогу з енергетичних питань за участю України, Сполучених Штатів та Європейського Союзу. Принципове значення, і не лише для двосторонніх відносин, мало підписання 19 грудня Хартії про стратегічне партнерство України і Сполучених Штатів Америки. У Хартії наголошено на важливості двосторонніх відносин країн у сфері оборони, безпеки, економіки, торгівлі, енергетичної безпеки, демократії та культурного обміну. Цей документ мав на меті в умовах відмови в ПДЧ дати певний сигнал Росії. Ідеться про те, щоб відкинути заявку Москви на сферу впливу вздовж російських кордонів. Сполучені Штати зокрема зобов'язуються підтримувати Україну в її прагненні стати членом НАТО. Сполучені Штати хочуть допомогти економічному розвитку Криму, щоб зменшити економічний вплив майбутнього виведення з відти російського флоту.

США зберігатимуть якість ключового партнера, який допомагатиме Україні зберегтися як незалежній державі, хоча, щоб користуватися такою підтримкою, українська влада має усвідомлювати межі та ресурси, які Вашингтон спроможний для цього використовувати, не завдаючи шкоди власним національним інтересам. Хоча військовий потенціал Сполучених Штатів є абсолютною основою дієздатності НАТО і таке становище залишатиметься на невизначену перспективу, демократичні засади Альянсу стали на заваді зусиллям Вашингтону з надання ПДЧ Україні в 2008 році. Немає вагомих аргументів на користь того, що це станеться в 2009 р. (табл. 3).

Таблиця 3 – Якими, на Ваш погляд, є шанси України на приєднання до ПДЧ у НАТО в наступному – 2009 р.?

	1 високими	2 середніми	3 низькими	4 нульовими	5 важко сказати
	3,7	18,5	42,6	33,3	1,8

Протягом всього року спостерігалось подальше погіршення **україно-російських відносин**. Добре відомі негативні і навіть агресивні заяви Кремля з приводу євроатлантичних намірів України. Вони чудово гармоніюють із низкою заяв і кроків державних та політичних діячів із Партії регіонів та інших партій. Притому українська дипломатія, спираючись на спільні європейські цінності, намагалася поводити себе толерантно і чемно. Проте така позиція як в середині країни, так і за її межами виглядала як прояв слабкості. На відносини з Росією суттєво впливала відсутність координації дій різних владних центрів. Якщо МЗС своєчасно реагувало на антиукраїнські дії російської влади, то Юлія Тимошенко пропонувала взагалі починати нові взаємини з «чистої сторінки». Впливові та неупереджені експерти в останні місяці вказують на велику зацікавленість Москви у подальшій дестабілізації і внутрішньої, і зовнішньої політики України. Росія має для цього низку важелів: енергетична залежність України, російська військова присутність в Криму, агенти впливу Кремля у низці політичних сил в Україні, практично необмежена діяльність російських спецслужб, контроль над значними фінансовими та економічними активами в українському господарстві, контроль Кремля над частиною українських олігархів, проросійська налаштованість значної кількості населення Півдня та Сходу України.

Власне єдиним важливим партнером, який розбудовує партнерство з Україною на рівноправній основі, є **Польща**. У ролі об'єднуючого фактора виступали не тільки спільне проведення Чемпіонату Європи з футболу та побоювання імперської політики Кремля. Існує об'єктивна взаємозалежність України й Польщі. Проте в 2008 році відбувся певний спад та виникло чимало непорозумінь із новим урядом у Варшаві.

Протягом року зовнішньополітичні структури були залучені до відмічання 75-х роковин Голодомору в Україні. Президентська ініціатива з проведення міжнародної кампанії за визнання Голодомору геноцидом українського народу, здійснена насамперед дипломатичною службою, в цілому позитивно була оцінена експертним співтовариством (табл. 4).

Таблиця 4 – Чи покращила імідж України в світі кампанія за міжнародне визнання Голодомору геноцидом українського народу? (у відсотках)

1. Так	– 14,8
2. Скоріше так, ніж ні	– 42,6
3. Скоріше ні, ніж так	– 22,2
4. Ні	– 11,1
5. Важко сказати	– 9,2

Варто також згадати, що Україна вчасно відреагувала на проголошення Косово. В Заяві МЗС було зазначено, що майбутнє Косово і регіону в цілому – у європейській перспективі. Тільки у такий спосіб можна буде гарантувати збереження стабільності, недопущення насильства та забезпечення громадянського миру. Втім, Україна не визнала незалежності Косово, залившись на позиції підтримки відповідної Резолюції Ради Безпеки ООН 1244. Як і більшість країн, Україна вважала, що ситуація навколо Косово не може бути прецедентом. Тим, що Україна не визнала незалежності Косово, вона убезпечила себе від критики з боку Росії за невизнання Абхазії та Південної Осетії.

Головною подією 2008 р., що вплинула на характер та масштаби оцінки загроз Україні, постала серпнева п'ятиденна російсько-грузинська війна. Експерти розділилися приблизно навпіл в тому, яким чином вона вплинула на міжнародне становище України (табл. 5). Вважаємо, ті з них, які говорять про позитивний вплив конфлікту на нашу країну, мають на увазі те ставлення до нього – у спектрі від беззастережної підтримки Тбілісі та постановки питання про контроль за діями Чорноморського флоту РФ, що базується в Севастополі (В. Ющенко), до вимоги дипломатичного визнання сепаратистських режимів в Південній Осетії та Абхазії (В. Янукович) послужило тестом на те «хто є хто» в українському політикумі. Добре відомі відмінності у ставленні різних регіонів країни до зовнішньополітичного курсу залишалися без змін (63 % експертів – табл. 6) або поглиблювалися в ситуації кризи (22 % експертів). Формула «Україна – наступна за Грузією», що набрала поширення в міжнародному співтоваристві, привернула увагу до непевного стану України в системі європейської безпеки. Негативні оцінки, пов'язані з тією ж самою формулою, надзвичайною вразливістю країни як через внутрішні непримиренні суперечності між гілками влади, розкол у Верховній Раді, що став на заваді прийняттю будь-якої резолюції про ставлення до російської агресії проти суверенної країни. Конфлікт знов унаочнив відсутність у неінтегрованої позаблокової України мінімальних гарантій міжнародної безпеки.

Таблиця 5 – Яким чином на міжнародне становище України вплинула 5-денна війна РФ проти Грузії?

	1 позитивно	2 скоріше позитивно, ніж негативно	3 скоріше негативно, ніж позитивно	4 негативно	5 ніяк не вплинула
	5,5	38,9	33,3	22,2	0

Таблиця 6 – Як відомо, існують відмінності між регіонами у ставленні до зовнішньополітичного курсу України. Як Ви вважаєте, сьогодні вони...

1 поглиблюються	2 нівелюються	3 залишаються без змін	4 важко сказати
22,2 % (у 2007 – 21,6 %)	14,8 % (у 2007 – 17,6 %)	63 % (у 2007 – 54,9 %)	0 % (у 2008 – 5,9 %)

Зовнішньополітична діяльність країни намагалася сприяти зміцненню статусу України як держави, яка втілює ініціативну, зважену й результативну зовнішню політику. Проте перманентні внутрішньополітичні суперечки завадили повною мірою все реалізувати. Безумовно, мали місце певні досягнення:

- приєднання нашої країни до Світової організації торгівлі;
- поглиблення партнерських стосунків зі Сполученими Штатами Америки;
- домовленість з Європейським Союзом щодо угоди про асоціацію;
- поглиблення діалогу між Україною і НАТО, започаткування Національних річних програм;
- поглиблення та покращення договірно-правової бази між Україною та іншими державами, зокрема країнами «Великої сімки».

Серед основних ризиків для української зовнішньої політики були:

- перебільшені очікування швидкого вирішення накопичених зовнішньополітичних завдань, особливо стосовно євроатлантичної та європейської інтеграції;
- низький економічний коефіцієнт корисної дії існуючої зовнішньополітичної моделі;
- неефективність дипломатичного менеджменту;
- слабка координація зовнішньополітичних кроків між різними органами державної влади;
- системне загострення україно-російських відносин;
- відсутність адекватної реакції на світову економічну кризу.

Підсумовуючи, треба зазначити, що зовнішньополітичний курс України в цілому залишався незмінним і незворотним. Позитивна тенденція якісних змін у сприйнятті нашої держави міжнародною спільнотою як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин не набула розвитку. Пріоритетними завданнями зовнішньої політики залишалися: всебічний захист прав та інтересів українського громадянина за кордоном, послідовна реалізація європейських та євроатлантичних прагнень нашої держави, дієвий політико-дипломатичний супровід зовнішньоекономічних інтересів держави.

Зовнішньополітичні досягнення і прорахунки 2008 року, у поєднанні з посиленою співпрацею України з США, ЄС та НАТО зберігають для нашої держави історичний шанс увійти до цивілізованого світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сушко О. Політичний діалог Україна – ЄС: підсумки року // Відносини Україна – ЄС у вимірі року. *International Review*. – № 4 (8). – Грудень 2008. – С. 22-35.
2. Зовнішня політика України / Рехкало В.А., Шахов В.А. – К.: Знання, 2008 – 23 с.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
4. Інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>
5. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://www.km.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua> та інш.
7. Новини Міністерства закордонних справ України. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>.
8. Десятий раунд переговорів з ЄС. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://www.km.gov.ua>.
9. Державна цільова програма інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції на 2008 – 2011 роки. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://www.km.gov.ua>.
10. Заключна декларація Бухарестського саміту. Офіційний сайт Організації Північно-Атлантичного Договору. – Режим доступу: <http://www.nato.int>.
11. Заява головуючого Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ. Офіційний сайт Організації Північно-Атлантичного Договору. – Режим доступу: <http://www.nato.int>.
12. Новини Міністерства закордонних справ України. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>.

И.Я. Тодоров

Украинская внешняя политика в 2008 году

Статья посвящена внешнеполитической деятельности Украины в течение 2008 года. В частности, рассмотрено влияние внутренних факторов на внешнюю политику, определены основные направления внешней политики, доказана приоритетность европейского и евроатлантического вектора отечественной внешней политики.

Ihor Todorov

Ukrainian Foreign Policy in 2008

The paper is devoted to the international political activity of Ukraine in the period of 2008. It particularly considers the influence of the domestic factors on the foreign policy, defines its main directions, proves the priority of the European and Euro Atlantic vector of this country's foreign policy.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2009.